רואים מלי"ם

איגרת המידע של המרכז הממלכתי להנצחה, למורשת ולמחקרי מודיעין

גיליון מס' 90, תמוז תשפ"ו, יולי 2026 • העורכת: יוכי ארליך • עורכת לשון: נאוה לכיש

משולחן המנכ"ל

בני המשפחות השכולות וחברי המל"מ היקרים,

הרבעון השני של שנת 2026 החל מייד לאחר מבצע "שאגת הארי" ולאחר שהמל"מ נפתח מחדש לביקורים ב-9 לאפריל 2026.

הלחימה כנגד החיזבאללה בלבנון נמשכה. תושבי הצפון היו תחת איומי הרחפנים וירי לסירוגין וכן כוחות צה"ל השוהים בדרום לבנון, במערכה איבדנו לוחמים. נשתתף בצער המשפחות שאיבדו את יקיריהם ונאחל החלמה מהירה לפצועים. ליבנו עם תושבי הצפון, נחזק את צה"ל ומפקדיו וכן את חברינו בקהילת המודיעין.

לאחר חג הפסח ועם פתיחת האתר, גדלה כמות הביקורים במל"מ של אורחים מהארץ ומחו"ל, וכן כמות המבקרים מהקורסים השונים של קהילת המודיעין.

תצוגת "השיבה באוקטובר" זכתה לביקורים של כתבים צבאיים ופרשנים, כמות המבקרים במקום גדלה כמו גם במרכז המבקרים החדש. ב-18 ביוני 2026 נשיא המדינה **יצחק הרצוג** ורעייתו **מיכל** ביקרו במל"מ ובתצוגה. גם ראש הממשלה לשעבר **אהוד ברק** ושר הביטחון לשעבר **שאול מופז** בקרו באתר.

במהלך התקופה התקיים יום עיון בנושא ההתערה לאור לקחי "מלחמת חרבות ברזל". כמו כן התקיים יום עיון משותף עם העמותה להיסטוריה צבאית שעסק בתחום החלל והלווינות בעת הזו. "בימת המודיעין" שהתקיימה בתחילת חודש יוני עסקה בהשפעות מבצע "שאגת הארי" על המזה"ת. גיליון 103 של כתב העת של המל"מ מבט מל"מ בהובלתו של ראש המערכת תא"ל (מיל') ד"ר **יוסי בן ארי** יצא לאור בסוף חודש יוני. פעילות המכונים נמשכת כסדרה, וגם שידורי זומל"מ במהלכם השתתפו צופים רבים בהובלתה המסורה של **יוכי ארליך**.

שיפוץ מבוך ההנצחה נמשך וצפוי להסתיים בסוף חודש ספטמבר. לאור זאת טקס ההתייחדות השנתי עם חללי קהילת המודיעין יתקיים השנה בבה"ד 15 ב-14 ביולי 2026.

לאחרונה הלכו לעולמם מספר בכירים יוצאי קהילת המודיעין: אל"מ (בדימוס) **אלי הלחמי**, תא"ל (בדימוס) **מאיר אלרן**, ותא"ל (בדימוס) **חיים יפרח**. אנו משתתפים בצער המשפחות. יהי זכרם ברוך.

ברצוני להודות לצוות המל"מ, לצוות המתנדבים הנפלא שלנו ולכל חברי הוועד המנהל ולאחל לכולנו המשך עשייה מבורכת.

בברכה,
תא"ל (מיל') יובל חלמיש, מנכ"ל המל"מ

מיצג השיבה באוקטובר

מסע אל ה-7 באוקטובר: חושף בפנינו את שאירע

יובל חלמיש

שנתיים ושמונה חודשים אחרי האסון ששינה את פניה של מדינת ישראל, נפתח לראשונה בפני הציבור, במרכז להנצחה למורשת ולמחקרי המודיעין (מל"מ) בגלילות פרויקט הנצחה ותיעוד חסר תקדים בהיקפו: "השיבה לאוקטובר". התערוכה שהוקמה במימון אגף המודיעין (אמ"ן), משתרעת על פני כ-600 מ"ר מספקת הצצה נדירה, קשה והכרחית אל נבכי תוכנית ההשמדה של חמאס, ומעמתת את המבקרים עם הכישלון המודיעיני מחד גיסא, והגבורה העילאית של אותו בוקר מאידך גיסא.

בחלל תת-קרקעי המדמה מנהרת טרור, מוצגים מסמכי שלל נדירים, מפות ומרשמי קרב, ספרי הדרכה ופסקי הלכה הקוראים לג'יהאד, פקודות למחבלים והוראות לשימוש נגד אזרחים. אלה ניצבים בסמוך לכלי הרכב ששימשו לפשיטה: טנדר של טויוטה ואופנועים שהוסבו בעזה לכלי מלחמה קטלניים.

הסיור מתחיל באיורים שלווים של עוטף עזה ב-6 באוקטובר 2023, הכנות לשבת ולחג, ילדים משחקים במדשאות הקיבוצים וצעירים רוקדים בפסטיבל הנובה. כל מתנפצים באחת בשעה 6:29. משם, יורדים המבקרים אל חלל אפלולי עשוי בטון, המדמה את רשת המנהרות של חמאס בעזה, וצועדים אל תוך סיוט שהפך למציאות.

אחד הגילויים המטלטלים ביותר במיצג חושף את עומק ההונאה של ארגון הטרור בשנים שקדמו לטבח. "הפגנות השיבה" על גדר הגבול היו למעשה מסווה מתוחכם. בחסות

המשך בעמוד 2

המשך מעמוד 1

דבר העורכת

קוראים יקרים,

בשנת 1945 נדמו תותחי מלחמת העולם השנייה. בריטניה עוד שלטה בארץ, ברית המועצות אך זה שחררה את אושוויץ, ומחנה תומכיה כלל רבים מאוד מבני הנוער ומהאינטליגנציה גם בישראל. אבל **דוד בן גוריון** הבין אחרת: עתידנו תלוי באמריקה. שם הדמוקרטיה, שם היהודים בעלי היכולות, שם הכוח והעוצמה. מדיניותו הייתה מכוונת לבנות לישראל הצעירה את הקשר לוושינגטון ולארה"ב, לצד טיפוח קשרים עם מדינות באירופה. זה לא היה קל. רק בשנת 1964 נעתרה ארה"ב להעביר לנו קצת מעודפי הנשק שלה באירופה, ורק אחרי ניצחון מלחמת ששת הימים ב-1967 נפתח לנו השער. האמריקאים אוהבים את החזקים, את רבי התושייה, ואת מי שלא מנסים להתחכם מולם.

בארה"ב חייתי שלוש שנים, שנתיים בוושינגטון הבירה ופעם בסן-דייגו בקליפורניה. היה לי זמן להכיר מעט טוב יותר את היבשת העוצמתית הזאת. לא רק כצופה בספרים ובסרטים אלא גם ממאות שיחות עם גורמי השפעה ועם בני העם. למדתי: לצד גיבוש אסטרטגיה והוצאתה לפועל בתוכנית סדורה ואינטרסנטית, הם נדיבים מאוד אך יכולים להיות גם קפוצי יד. הם אנושיים שיכולים להתאכזר. הם אנשי חוק ובעיקר לא סלחניים, גם אנשי נקם כלפי מי שלטעמם הלך נגדם. בעבר היינו אנו ה"דרלינג" של אמריקה. הכול לפי תנאיה, וסולם הערכים שלה. בינתיים התפתחו דברים, גם באמריקה גם בישראל, וגם ביחסים ביניהן. זאת אולי אחת מהתמורות החשובות בתולדותינו. ארה"ב שהייתה בת ברית איתנה, משענת קריטית לביטחון הלאומי שלנו, משנה את פניה וגם את יחסה כלפינו. העתיד מחייב אותנו להעריך את המשמעויות ולהבטיח את המשך שיתוף הפעולה האסטרטגי וההבנה עם בת בריתנו החשובה ביותר.

אנחנו מציינים 90 גיליונות ל"רואים מל"מ" - הזדמנות להודות לכל השותפים במעלה הדרך ולקוראים.

קריאה מהנה ומועילה,

יוכי ארליך

עורכת רואים מל"מ, ראשת ועדת פעילות חברים בוועד המנהל

מיצג השיבה באוקטובר

ההמון, סומנו פיזית נקודות תורפה ופריצה בגדר, שדרכן חדרו מאוחר יותר אלפי מחבלי הנוח'בה. בין המסמכים המוצגים בולט מכתב בכתב ידו של יחיא סינוואר המתווה את תוכנית ה-7 באוקטובר. המסע מסתיים מול קיר זיכרון עוצמתי, הנושא את תמונותיהם ושמותיהם של הנרצחים, הנופלים והחטופים.

מיצג "השיבה לאוקטובר" הוא עדות וזיכרון היסטורי - לזכור ולעולם לא לשכוח.

600 מ"ר של מיצג רב חושי, המתאר את ההרג והטבח המתוכננים, שביצעו מחבלי החמאס וארגוני הטרור ב-07.10.23.

כולל חומרים אותנטיים וייחודיים אותם ניתן למצוא רק במיצג זה

המקום פתוח לציבור הרחב בתיאום מראש בימים א'-ה' בשעות 09:00-16:00.
עלות הביקור: 40 ש"ח. הכניסה מותרת מגיל 20 ומעלה.
לרישום קבוצות: 03-5497019, שלוחה 2 (9:00-16:00)
לסיורים של יחידים ניתן להירשם דרך האתר: www.intelligence.org.il

נשיא המדינה יצחק הרצוג ורעייתו מיכל במיצג השיבה באוקטובר במל"מ

נשיא המדינה **יצחק הרצוג** ורעייתו **מיכל**, ביקרו במיצג השיבה באוקטובר במל"מ ב-18 ביוני 2026. בפוסט שפרסם לאחר הביקור כתב הרצוג: "המיצג המטלטל כולל פריטים חשובים שטרם נחשפו עד כה. הוא חושף את עוצמת האכזריות הנוראה של השבעה באוקטובר ואת ממדי התכנון, ההסתה והשנאה שקדמו לטבח הנורא. המיצג מזכיר לנו את חובתנו לחקור, לתחקר ולהמשיך לספר מדור לדור. בשעה שמדינת ישראל מוסיפה לכתוב את אחד הפרקים החשובים, ההירואים והקשים בתולדותיה, כשאנו מתקרבים ליומה האלף של המלחמה - חשוב שכולם ייחשפו לממדי האסון והמצאים הקשים של אותו יום מר ושחור, יזכרו ויעבירו הלאה. אני קורא לציבור הרחב בישראל ולמבקרים מכל העולם - לבוא ולבקר בתערוכה החשובה הזו".

הנשיא, רעייתו ויו"ר המל"מ

זומל"מ

המל"מ המשיך לקיים שידורים מקוונים בזום בשיתוף מ.ת.ג בסוגיות הקשורות בסדר הקדימויות הלאומי שלנו. בכל יום ראשון (מאז אוקטובר 2020) למעלה מ-1,000 אישה ואיש השתתפו בד"כ בשידורים בשידור חי. מרכזת ומנחה: **יוכי ארליך**.

להלן רשימת הנושאים שהוצגו:

- **אירועים וסוגיות מרכזיות במרחב הימי במהלך המערכה של ארה"ב וישראל נגד איראן.** הרצו: פרופ' תא"ל (מיל') **שאול חורב**, ראש המכון לחקר מדיניות ואסטרטגיה ימית בעבר סגן מפקד חיל הים וראש והוועדה לאנרגיה אטומית, ואל"מ (בדימוס) **שלמה גואטה**, חוקר במכון ובעבר רמ"ח מחקר של מודיעין חיל הים. (5.4.2026).
- **מה ניתן ללמוד מכישלון ההתרעה המודיעינית?** הרצה: אלוף (בדימוס) פרופ' **עמוס גלעד**. ראש המכון למדיניות ואסטרטגיה באוניברסיטת רייכמן. בעבר ראש האגף המדיני ביטחוני במשרד הביטחון וראש חטיבת המחקר באמ"ן. (12.4.2026).
- **משואה לתקומה, משדר פתוח: פאר לי שחר** שוחחה עם אלוף (בדימוס) **אהרון זאבי פרקש**, יו"ר המרכז הממלכתי להנצחה, למורשת ולמחקרי מודיעין. בעבר ראש אמ"ן. (19.4.2026).
- **סודות מהכספת - מאחורי הקלעים של עולם ביטחון המידע.** הרצה: אל"מ (בדימוס) **יואב בן-דוד**. שירת שנים רבות בתפקידי ליבה בתחום ביטחון המידע של צה"ל. היה רמ"ח ביטחון שדה/מידע של צה"ל. (26.4.2026).
- **אינתיפאדה על ההדסון - איך ישראל מאבדת את צעירי המערב.** הרצאה: אופיר דיין. חוקרת במכון למחקרי ביטחון לאומי (INSS) ,חברת הנהלת "פורום דבורה", מחברת הספר "אינתיפאדה על ההדסון". (3.5.2026).
- **איראן בעקבות המלחמה.** הרצה: פרופ' **מאיר ליטבק**. ראש מרכז אליאנס ללימודים איראניים באוניברסיטת תל אביב. (10.5.2026).
- **על מקומו של ראש אמ"ן בביטחון ישראל** - ההרצאה הוקדשה לזכרו של אלוף **אהרון יריב** ז"ל. הרצה : תא"ל (מיל') ד"ר **אפרים לפיד**, יו"ר ארגון מורשת ההגנה, לשעבר רמ"ח איסוף באמ"ן ודובר צה"ל. (17.5.2026).
- **המנצחים והמפסידים של המלחמה תוך דגש על הזירה הבינ"ל והאזורית, יחסי ארה"ב - ישראל ומעמדה הבינ"ל של ארה"ב בעקבות המלחמה.** הרצה: פרופ' **בני מילר**, פרופ' ליחסים בינ"ל וראש המרכז לביטחון לאומי, אוניברסיטת חיפה. (24.5.2026)
- **"מבצע שלמה": 36 שעות של ציונות ומצוינות בעין הסערה.** הרצה: **מוטי טולדו**, שהשתתף במבצע ופעל על אדמת אתיופיה בלב ההתרחשות, בעברו איש שירות הביטחון הכללי. (31.5.2026).
- **הדרך ל-7 באוקטובר 2023: מבט מבחוץ - הגלוי, ומבט מבפנים - הנסתר, מסמכי שלל.** הרצה: אל"מ (מיל') **שלמה מופז**, ראש מרכז המידע למודיעין ולטרור ע"ש מאיר עמית במרכז הממלכתי להנצחה, למורשת ולמחקרי מודיעין (מל"מ). (7.6.2026)
- **יהודי אתיופיה - מעולים למובילים: מחבלי הקליטה של העבר אל הדור החדש שמשנה את פני החברה הישראלית.** הרצתה: **קסה ביינסאי-הרבור**, דיפלומטית בשירות החוץ של מדינת ישראל. (14.6.2026).
- **החבית שתסיים את המלחמה - השפעת מלחמת הורמוז על משקי האנרגיה והכלכלה האזורית והעולמית.** הרצה: ד"ר **עמית מור**. מנכ"ל אקו אנרג'י, יעוץ כלכלי ואסטרטגי, ומרצה בכיר באוניברסיטת רייכמן. (21.6.2026).
- **המזרח התיכון וישראל לפני ה-7 באוקטובר ואחריו.** מרצה: פרופ' **עמוס נדן**, ראש מרכז דיין ללימודי המזרח התיכון ואפריקה באוניברסיטת תל אביב. (28.6.2026).

ניתן לצפות בהקלטות באתר מ.ת.ג - www.meteg.co.il.
להלן לקט נבחר של תמצית ההרצאות שניתנו במסגרת המגזין.

זומל"מ

המזרח התיכון וישראל לפני ואחרי ה־7 באוקטובר

עמוס נדן

בפתח הדברים הציג נדן את הספר שפורסם לאחרונה בעריכתו ובעריכת יהונתן פרנקו בהוצאה משותפת של מרכז דיין ו"מערכות": "בעיניים עצומות: מידע גלוי ומלחמת חרבות ברזל". הספר זמין וזמין לקריאה מקוונת בחינם באתר "מערכות", כאן.

נדן הציע מסגרת היסטורית להבנת מלחמת ה־7 באוקטובר כחלק ממשבר הסדר המדינתי במזרח התיכון במאה ה־21. מאז היווצרות מדינות הלאום באזור מתקיים מתח מבני בין המדינה הטריטוריאלית לבין זהויות ואספירציות החורגות ממנה: פאן־אסלאם, פאן־ערביות, זהויות עדתיות, ולאומיות של קבוצות שלא זכו למימוש מדינתי מלא, כמו לדוגמה הכורדים והפלסטינים. למרות מתח זה, ולמרות עליות ומורדות ביציבותן של מדינות שונות, מדינת הלאום נותרה לאורך המאה ה־20 השחקן המרכזי בייצוב מערכת היחסים האזורית. אלא שבמאה ה־21 התחזקו מיליציות וארגונים אידיאולוגיים הפועלים מתוך מדינות, אך אינם כפופים בהכרח לריבונותן, ולעיתים אף מערערים את יציבותן. מדובר בארגונים כמו אל־קאעדה, דאעש, חמאס, חזבאללה, החות'ים ומיליציות עיראקיות. לצד אלה, במאה ה־21 התרחבה פעילותן של מדינות המבקשות להרחיב השפעה מעבר לגבולותיהן תוך עיצוב סדר אזורי חדש, ובראשן איראן, תורכיה וקטר.

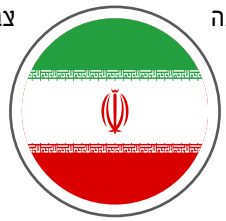
במהלך המלחמה, טען נדן, התפתח גם ניסיון לייצר תהליך הפוך: להחזיר את המדינה, הגבול והריבונות למרכז. מדובר בפעולה של רוב מדינות האזור, בתמיכת ארה"ב. האחרונה, לאחר כישלונותיה באפגניסטאן, בעיראק

המשך בעמוד 4

המשך מעמוד 4

המזרח התיכון וישראל לפני ואחרי ה־7 באוקטובר

ובלוב, פועלת כיום בעיקר מתוך שאיפה ליציבות מדינתית, גם כאשר מדובר במשטרים שהאמריקאים תופסים כבעייתיים. מבחינת ארה"ב, מדינה יציבה עדיפה לא פעם על כאוס פנימי ועל מדינה כושלת. הדבר ניכר בפעולתה לייצוב המשטר החדש בסוריה (ששורשיו בארגון ג'האדיסטי), וכן בהקשר האיראני: ניסיון לערער את המשטר שנבלם כאשר עלה החשש שכתישה ממושכת מדי עלולה להפוך את איראן למדינה כושלת - סכנה אזורית ועולמית חמורה יותר ממדינה עוינת אך מתפקדת.

ההרצאה הדגישה גם את השינוי בתפיסה האזורית של ישראל. חמאס יצא למתקפה מתוך הנחה שישראל נשענת על יסודות רעועים, בדומה לדימוי "קורי העכביש": חזקה צבאית, אך חלשה חברתית, מפולגת ועייפה. תפיסה זו קרסה. ישראל התאוששה, נלחמה ופגעה קשות באויביה. אולם הזלזול בישראל התחלף בפחד ממנה, לא רק בקרב אויביה אלא גם בקרב ידידותיה. אמירות על טרנספר, כיבוש והרחבת שליטה מעבר לגבולות ישראל תרמו להחלפת שיח "קורי העכביש" בשיח על "ישראל הגדולה" המעוניינת לכבוש מדינות אחרות, והקשו על יחסיה עם מספר מדינות ערביות.

נדן סיכם כי אידיאולוגיה רדיקלית אינה נעלמת בשל לחץ כלכלי או צבאי בלבד; מדינות מזרח תיכוניות רבות מוכנות לשתף פעולה בבלימת רדיקליות מסוכנת; וניצחון צבאי, חשוב ככל שיהיה, מחייב תרגום מדיני. הבחירות של ישראל בעת הזו, כאשר מדינות האזור בוחנות האם משתלם להיות שותפות שלה, עשויות להשפיע באופן מכריע על מארג יחסיה של ישראל במזרח התיכון. הרבה עדיין נתון בידי הנהגת המדינה.

איראן לאחר המלחמה

מאיר ליטבק

בראיית המשטר האיראני, איראן ניצחה במלחמה, לאחר שעמדה 40 יום תחת הפצצות של המעצמה הצבאית האדירה בעולם, ושל מעצמה אזורית חזקה. בתפיסת העולם ארוכת הטווח של המשטר, הישרדות שווה לניצחון, מפני שהיא מאפשרת לאיראן להשתקם ולהמשיך במאבק עד לניצחון הבלתי-נמנע של האסלאם. תחושת הניצחון זכתה לאישוש במזכר ההבנות עם ארה"ב שנחתם ב-18 ביוני 2026, שהעניק לאיראן הישגים אסטרטגיים משמעותיים, ובעמדה הנוקשה של המשטר במו"מ על יישומו, במיוחד בסוגיית הגרעין.

חיסולו של מנהיג איראן, האיתוללה עלי ח'אמנהא'י, הביא לשינוי מהותי במשטר, אך בכיוון שונה מזה שישראל וארה"ב שאפו אליו. ח'אמנהא'י בלט בשנאתו העזה לישראל, אך היותו אדם זהיר מטבעו היוותה יתרון מבחינת ישראל. מינוי בנו מג'תבא כיורשו מסמל תחילת עידן חדש בהיסטוריה של הרפובליקה האסלאמית, ומבטא שינוי מהותי באופי המשטר. משלטון תיאוקרטי בו אנשי הדת שלטו ונשענו על משמרות המהפכה, עברה איראן למשטר צבאי בפועל שבו משמרות המהפכה שולטים, והמנהיג העליון משמש יותר כסמל, וכמעניק לגיטימציה. עד כה נראה כי ההנהגה החדשה נוקשה יותר מקודמתה וזהירה פחות בהתנהלותה. ביטוי לעידן החדש הוא הדיון הפומבי חסר התקדים בסוגיית הגרעין. במסגרתו קוראים אישים בכירים בממסד לא לחדש את פסק ההלכה של ח'אמנהא'י האב, שאסר על ייצור או שימוש בנשק גרעיני, ואשר התבטל עם מותו.

לצד הישגיו האסטרטגיים וכביטוי לחששותיו, החמיר המשטר את הדיכוי הפנימי המתבטא במספר הרב של הוצאות להורג של משתתפי מחאת ינואר 2026. נוסף לכך, המלחמה גרמה לנזקים כבדים לכלכלת איראן, הנאמדים בהערכה רשמית ב-270 מיליארד דולר. לאלה יש להוסיף את הירידה המתמשכת בערך המטבע, הפגיעה הקשה בתשתיות האנרגיה, ובתוספת של כמיליון מובטלים חדשים. נזקים אלה יעמידו את המשטר בפני דילמה קשה האם להפנות את משאבי המדינה בעיקר לשיקום יכולותיה הצבאיות של איראן או לשיקום הכלכלה ולשיפור מצבם הקשה של האזרחים. לאלה נוספו האתגרים האקולוגיים, במיוחד המחסור במים, השפעת ההתחממות הגלובלית על החקלאות ושקיעת הקרקע, שיציבו את המשטר באיראן בפני איומים קשים ביותר בעתיד.

המרכז למורשת המודיעין (מל"מ) | אתר ההנצחה | ת"ד 3555 רמת השרון 4713402 | טל': 03-5497019, פקס': 03-5497731 | דוא"ל: mlm@intelligence.org.il

זומל"מ

מלחמת איראן: השלכות מאזן האינטרסים

בני מילר

יתרון העוצמה של ארה"ב וישראל על איראן היה ברור החל מרגעיה הראשונים של המלחמה, כאשר חוסל חלק נכבד מהמנהיגות הפוליטית והצבאית של איראן כולל המנהיג העליון, ח'אמנהא'י. תוך זמן קצר ביותר הושגה עליונות אווירית והושגה פגיעה קשה ביכולת הטילים של איראן. בארה"ב ואולי בעיקר בישראל ציפו שניתן יהיה לממש את מטרות המלחמה כולל שינוי המשטר, פגיעה קשה ביותר בתוכנית הגרעין והטילים, וביכולת המשטר לסייע לשלוחים ברחבי המזה"ת ובראש ובראשונה חיזבאללה.

אולם כל זאת לא קרה, ולא נראה גם שיושג לפחות לא בעתיד הנראה לעין. המשטר אולי השתנה אבל אם כבר אז לכיוון יותר קיצוני של משמרות המהפכה וגורמים קיצוניים נוספים. בינתיים אין פגיעות נוספות בתוכנית הגרעין מעבר להישגים המוגבלים של מלחמת שנים-עשר הימים ביוני של השנה שעברה. בעיקר, ה-430 ק"ג של אורניום מעושר ברמה המסוכנת של 60% עדיין נמצאים בידי האיראנים, גם אם לא ברור בדיוק מיקומם ומצבם. תוכנית הטילים אמנם נפגעה במידה לא קטנה, אבל עדיין נשאר בידי האיראנים חלק נכבד מארסנל הטילים (כנראה בסביבות ה-70%). גם אם קיימים חילוקי דעות לגבי הכמות שניתן להשתמש בה ולגבי יכולת הייצור מחדש של הטילים.גם השלוחים עדיין בעלי יכולת פגיעה בישראל ובראש וראשונה חיזבאללה על הרחפנים מונחי סיב אופטי המסוכנים, שבהם הוא משתמש בהיקף נרחב ומאיים.

המו"מ המתנהל כעת מעורפל ולא ברור לחלוטין. אבל מה שעולה מהידיעות השונות הוא שבצד התביעה האמריקאית הברורה שלאיראן לא יהיה נשק גרעיני, הדגש כעת הוא על הארכת הפסקת האש, פתיחת מצרי הורמוז וגם על התביעה האיראנית לשחרור כספים מוקפאים שלהם. לאור נתונים אילו נשאלת השאלה כיצד ייתכן ששני צבאות כה עוצמתיים אינם מייצרים את התוצאות המקוות, ומכניעים את איראן לאור הפרשי העוצמה הענקיים בין הצדדים? קודם כול התשובה לכך נעוצה ביתרונות האיראניים במאזן האינטרסים או המוטיבציות לעומת ארה"ב (לא לעומת ישראל. אבל ישראל איננה מנהלת את האירוע אלא ארה"ב, הקובעת את כללי המשחק מהצד האמריקאי-ישראלי). הדוגמה ההיסטורית הרלוונטית היא מלחמת וייטנאם, למרות כל ההבדלים הרבים בין המקרים. גם במלחמת וייטנאם היה יתרון עצום לאמריקאים במאזן העוצמה לעומת היריבות-צפון וייטנאם ומחתרת הוייטקונג.

אולם בדומה למלחמת איראן האינטרסים האמריקאים במלחמה היו אולי חשובים, ואפילו חשובים מאוד, אבל בשום אופן לא קיומיים. בדומה לכך, במלחמה הנוכחית לארה"ב אינטרסים חשובים ביותר, אבל בשביל שליטי איראן האינטרסים הם קיומיים, ובוודאי כך לגבי עתיד משטר המהפכה האסלאמית. במקרה של תבוסה, ובוודאי נפילת המשטר - מטרת מלחמה מרכזית גם אם לא תמיד מוצהרת - גם חיי המנהיגות הפוליטית והצבאית האיראנית יהיו בסכנה גבוהה וגם עתיד אנשי משמרות המהפכה והבסיג' יהיו בסיכון גבוה.

זומל"מ

החבית שתסיים את המלחמה: השלכות מלחמת הורמוז על הכלכלה העולמית והאזורית

עמית מור

עומסי התנועה הימית במרחב המפרץ הפרסי ומפרץ עומאן

בלב ההרצאה עמדו השלכות העימות בין ארה"ב וישראל לאיראן על משקי האנרגיה בישראל, במזרח התיכון ובעולם. אירועי "מלחמת 12 הימים" המחישו את פגיעותן של תשתיות האנרגיה האזוריות, כאשר בתי הזיקוק בחיפה נפגעו ואסדות הגז "לווייתן" ו"כריש" הושבתו זמנית מטעמי ביטחון. השבתת אספקת הגז השפיעה לא רק על ישראל, אלא גם על ירדן ומצרים, התלויות בגז הישראלי לייצור חשמל, ותרמה לשיבושי אספקת חשמל במדינות אלה. אירועים אלה ממחישים את הצורך של ישראל להגדיל את מלאי החירום של דלק סילוני וסולר, לפתח מתקני אחסון גז תת-קרקעיים, לשמר יכולות גיבוי בייצור החשמל ולהרחיב את ייצור האנרגיה הסולרית המבוזרת, המחזקת את חוסנה של מערכת האנרגיה בשעת חירום והתורמת לביטחון הלאומי.

בהיבט הגלובלי, הומחש כי מצר הורמוז הוא אחד מצווארי הבקבוק החשובים בעולם, שדרכו עוברת כחמישית מאספקת הנפט והגז הנוזלי העולמית. כל איום על חופש השיט במצר מוביל לעלייה במחירי האנרגיה. אך בניגוד למשברי הנפט של שנות ה־70, העולם ערוך כיום טוב יותר באמצעות צינורות עוקפים, הגדלת

המשך בעמוד 6

המשך מעמוד 5

החבית שתסיים את המלחמה

מלאים אסטרטגיים ושחרור עתודות נפט.

ההרצאה עסקה גם בשינויים המבניים בשוק האנרגיה. המשברים הגיאופוליטיים מאיצים את המעבר לרכב חשמלי ולאנרגיות מתחדשות, תוך התחזקות מעמדה של סין, שבנוסף לאיראן היא המנצחת והמרוויחה המרכזית מהמלחמה. סין שולטת ב-90 אחוז מייצור הפאנלים הסולריים והסוללות ובמרבית המתכות הקריטיות הדרושות למעבר האנרגטי, שהביקוש להם עלה מאוד בעקבות המלחמה. בהתייחס לאיראן, למרות עתודות הנפט והגז האדירות שלה, המדינה מתמודדת עם משבר מתמשך במערכות החשמל והמים, הנובע מהזנחת תשתיות וממדיניות סבסוד שאינה בת-קיימא.

בטווח הארוך צפויות המלחמות והסיכונים הביטחוניים להאיץ השקעות בנתיבי אנרגיה וסחר עוקפים. בין היתר צפויה הרחבת קווי הולכת נפט מסעודיה אל חופי עומאן והים הערבי, הרחבת צינור הנפט של איחוד האמירויות לעבר מפרץ עומאן, ופיתוח מסדרונות סחר יבשתיים מהודו דרך איחוד האמירויות, סעודיה, ואולי גם ישראל, סוריה ומצרים. אלו יספקו חלופה לתעלת סואץ, למצר באב אל-מנדב ולמצר הורמוז. כתוצאה מכך עשויה חשיבותו האסטרטגית של מצר הורמוז להצטמצם בהדרגה.

ניתן להעריך, כי אחד השיקולים המרכזיים שהביאו את נשיא ארצות הברית, דונלד טראמפ, לפעול לסיום הלחימה היה החשש מהמשך עליית מחירי האנרגיה והשפעתם על הכלכלה האמריקאית. לסיכום, חיזוק ביטחון האנרגיה, גיוון מקורות האספקה ופיתוח תשתיות אזוריות הם המפתח לחוסן הכלכלי והאסטרטגי של ישראל ושל האזור כולו.

על המרחב הימי במלחמת ארה"ב וישראל נגד איראן

שאול חורב ושלמה גואטה

בעיצומה של המערכה נגד איראן התקיימה בשבוע הראשון של אפריל 2026 הרצאה משותפת בזומל"מ של שאול חורב ושלמה גואטה. השניים סקרו את ההיבטים הימיים של המלחמה. חורב עמד על היבטים גאו-אסטרטגיים, גאו-כלכליים ומשפטיים הקשורים במערכה. במוקד סקירתו נדונה השפעת ההסגר הימי שהטילו האיראנים על מצר הורמוז על הכלכלה העולמית ועל האפשרויות להסרת ההסגר.

גואטה עמד בסקירתו על היכולות הימיות שעמדו לרשות האיראנים ערב פרוץ המלחמה, תוך הבחנה בין חיל הים של משרד ההגנה האיראני לחיל הים של משמרות המהפכה. בהרחבה נותחו הצעדים שננקטו באיראן במרחב הימי לקראת פרוץ המלחמה, בין השאר הצהרות ותרגולים במהלך החודשים ינואר-פברואר 2026 להטלת הסגר ימי במצר הורמוז, על מנת שהדבר ישמש קלף מיקוח נגד המתקפה של ארה"ב.

שני הדוברים הדגישו כי סגירת מצר הורמוז על ידי האיראנים, לא הייתה בגדר הפתעה בסיסית ולא בגדר הפתעה מצבית. תמוה שמקבלי ההחלטות בארה"ב לא נערכו מראש לתרחיש שכזה.* יתר על כן, עד מועד ההרצאה, לא מימשו האמריקאים את האפשרות להטיל סגר ימי על איראן עצמה (דבר שבוצע בפועל רק ב-12 לאפריל).

הגם שנכון למועד ההרצאה היו לא מעט הישגים רבים של ארה"ב וישראל בהשמדת הכוח הימי האיראני ושחיקת יכולותיו, הרי שנותרו לא מעט יכולות א-סימטריות ברשות המשה"ם הימי שיש בהם כדי לממש הסגר ימי במצר הורמוז כגון; טילי חוף ים, מוקשים ימיים וטורפדו, כלי שייט וכלים תת מימים בלתי מאוישים כמו גם כטב"מים. מעבר לכך הודגש הפוטנציאל לחידוש המעורבות של החות'ים בים האדום ובמפרץ עדן להשלמת הסגר הימי במצר באב אל-מנדב.

*הפתעה בסיסית (לעתים גם הפתעה אסטרטגית) היא הפתעה הנובעת מפער תפיסתי ביחס למציאות, ומובילה למצב של הלם לנוכח התפתחות החורגת מן המערכת התפיסתית הקיימת. זאת בניגוד להפתעה המצבית הנובעת מהיעדר מידע או ממוכנות לקויה להתפתחויות שניתן היה לצפותן. ההפתעה הבסיסית מתחוללת על רקע מתפתח לאורך זמן שבו מתקיים פער בלתי ניתן לגישור בין המציאות לבין התפיסה שלה, ופער זה מוביל לאירועים החותרים תחת יסודות הקיום של המערכת.

מצרי הורמוז (צילום: סוכנות הידיעות האיראנית)

זומל"מ

מקומו של ראש אמ"ן בביטחון ישראל
לזכרו של אלוף אהרון יריב ז"ל

אפרים לפיד

ההרצאה על מקומו של ראש אמ"ן בביטחון ישראל הוקדשה לזכרו של אלוף אהרון (אהרלה) יריב ז"ל, "מר מודיעין", במלאת 31 שנים לפטירתו. יריב היה ראש אמ"ן (1963-1972) בעת כהונתם של ראשי הממשלה לוי אשכול וגולדה מאיר והרמטכ"לים יצחק רבין, חיים בר-לב ודוד (דדו) אלעזר.

ראש אמ"ן היה אז "המעריך הלאומי" ושותף בקבלת ההחלטות ברמה הלאומית. אכן בלטה מאוד המרכזיות שייחס צה"ל למודיעין והעצים משאבי אנוש ותקציב. בתקופתו פותחו וקודמו יכולות איסוף של סיגינט (8200), מקורות מיוחדים ומרכיבי טכנולוגיה חדשים. אמ"ן נדרש אז להפיק מודיעין לשלושה סוגי איומים: צבאות ערב - התרעה למלחמה בראש העדיפויות; ארגוני הטרור - התרעה לפיגועים בארץ ובעולם ואתגר מודיעיני חדש - מעורבות סובייטית במזה"ת. הודקו הקשרים עם המודיעין האמריקאי, מסד לקשר האסטרטגי.

לגבי מוסד ראש אמ"ן צוינו המאפיינים של ראשי אמ"ן. מהקמת צה"ל מונו 21 ראשי אמ"ן (3.5 שנים בממוצע. יריב - תשע שנים), חמישה צמחו במודיעין - בארי, הרצוג, גבלי, יהושע שגיא, פרקש, שבעה אחרים מילאו תפקיד קודם במודיעין - זעירא, גזית, ברק, יעלון, ידלין, הלוי, בינדר. תשעה ראשי אמ"ן הגיעו לתפקיד מכלל צה"ל - הרכבי, עמית, יריב, ליפקין-שחק, אורי שגיא, מלכא, כוכבי, הימן וחליוה. שישה סיימו בהליך משפטי או פיקודי של העברה מתפקידם - בארי, גבלי, הרכבי, זעירא, יהושע שגיא וחליוה. משך שנים נשאו ראשי אמ"ן בשלושה "כובעים": קמ"ן מדינתי, קמ"ן רמטכ"ל/מטכ"ל, קמ"ן מטרות ("מסכין עד גרעין").

אהרון יריב (צילום: דו"צ)

בשלושת העשורים האחרונים התאפיינה התרבות הארגונית באמ"ן בדומיננטיות של המערכים על פני חולשת המטה (עד הקמת חטיבת הפעלה ב-2008); לכל מערך תרבות ארגונית משלו (8200, 9900, מ"מ, מודיעין שדה); אנשי מחקר משווים עצמם למקבילים בקהילה ולא לקציני מודיעין שדה בשטח; אנשי טכנולוגיה משווים עצמם לטכנולוגיה האזרחית; העדפה של חדשנות וסתגלנות על פני שימור המצב הקיים; יוזמה על פני עבודה לפי פרוטוקול; פרקטיקה על פני תיאוריה; תוצאה על פני תהליך. לפיד ניתח במיוחד את ההדגשים התפיסתיים בתפקוד המודיעין על פי ראשי אמ"ן האחרונים אביב כוכבי, תמיר הימן ושלומי בינדר.

זומל"מ

סודות מהכספת - מאחורי הקלעים של עולם ביטחון המידע

יואב בן דוד

המרצה התלבט לא מעט אם לכתוב ספר שעיקרו - אירועים מכוננים מתפקידו במערך ביטחון השדה (המידע) של צה"ל. אכן מעולם לא נכתב ספר על ידי מי מראשי המערכת הביטחונית של צה"ל. בכתיבת הספר היה יעד, לכתוב את הסיפורים המעניינים והייחודיים בחייו הצבאיים שמן הסתם השיקו עם מהלך חייו האזרחיים, אותם שילב חלקית בספר. הוא אכן עשה כמיטב יכולתו שהאירועים המתוארים יועברו בצורה אובייקטיבית מחד גיסא, ומאידך גיסא צירף פרשנויות ולקחים אישיים ומערכתיים. התקופה שונה ומשתנית לנגד העיניים בכל יום ובכל שעה. מזמן עברה התקופה שה"סוד" (רק) בין שניים וסוד השלושה אינו סוד... גם בנושאים המסווגים והרגישים ביותר, המידע ומורכבותו כמו גם הטכנולוגיה, מחייבים הכנסת עשרות, מאות ולעיתים אלפי שותפים כמעט לכל סוד.

אכן גם היום עבודת ביטחון השדה (ביטחון המידע), לפחות בחלקה חשאית ועלומה. מערך ביטחון השדה (המידע) של צה"ל פועל ומסייע למפקדי צה"ל לשמור על הסודות והעמימות, ובכך לאפשר לפעול בהפתעה ובהצלחה להשגת המטרות.

הספר מונה 15 פרקים קצרים, והחלק הארי שבו קשור לשירות בצה"ל. כדוגמה, אחד הפרקים מספר שמאחורי הקלעים של פרשה שהסעירה את המדינה ואת צה"ל: "מסמך שטאובר"-מסמך רגיש ומסווג "סודי ביותר" שדלף מחוץ לצבא. החקירה הייתה מסועפת ומפרכת. היא לא הביאה לתוצאה ישירה - איתור המדליף - אך גרמה לשינויים דרמטיים בכל הקשור לבדיקות הביטחון ובדיקות הפוליגרף לקצונה הבכירה של צה"ל כמו גם באתרים רגישים ביטחונית.

במהלך איסוף החומרים והכתיבה הרגיש המרצה היטב

המשך בעמוד 8

המשך מעמוד 7

סודות מהכספת - מאחורי הקלעים של עולם ביטחון המידע

את האמירה הידועה - "יום אחד החיים יחלפו לך מול העיניים, תוודא שהם יהיו שווים צפייה"...
בכדי לעשות זאת, בספר נכתב רק על הנושאים המייצגים ויחד עם זאת, חשובים ומעניינים את הקהל הרחב בכלל ואנשי ביטחון השדה (מידע) לדורותיהם, נשים וגברים כאחד, וכמובן אלה לעתיד לבוא, כפרט. השגת המטרה הזו הייתה לעיתים קשה, חלקה היה על סף הבלתי אפשרי וחלק אחר היה בלתי ניתן למימוש כלל.
חוסר יכולת לביצוע המשימה גורם לאכזבה לא קטנה.
בעניין זה, מומלץ לאמץ את אמירתו של וינסטון צ'רצ'יל, שהיא נכונה כמעט לכל תחומי החיים: "הצלחה פירושה לעבור מכישלון לכישלון מבלי לאבד את ההתלהבות".
ולכן זה ממש מתאים לעבודת הקב"ט (קב"ם) שצריך להבין את המגבלות והגבולות למרות העבודה והעשייה המעניינת, הקשה והסיזיפית הזו.

מבצע שלמה": 36 שעות של ציונות ומצוינות בעין הסערה

מוטי טולדו

"**במרחק** 2,600 ק"מ מירושלים, בנקודת החיכוך שבה תוכנית פוגשת מציאות משתנה, - המצפן היחיד של הלוחם בשטח הוא מקצוענות ללא פשרות ומחויבות ציונית עמוקה להשיב את האחים הביתה."
"מבצע שלמה", שנערך במאי 1991, מהווה אירוע מכונן וחסר תקדים בתולדות המאמץ הלאומי של מדינת ישראל. בחלון זמן קריטי של 36 שעות בלבד, ותחת איום ממשי של שפיכות דמים, הפיכה צבאית ומלחמת אזרחים, הוצא לפועל מבצע חילוץ בהיקף ובדחיפות שאין להם אח ורע. המבצע, שהתנהל במרחק של 2,600 ק"מ מישראל, הוביל להצלתם ולהעלאתם לישראל של כ-15,000 יהודים אתיופיים, וגילם הלכה למעשה שילוב נדיר בין תעוזה מבצעית למחויבות ציונית עמוקה.
הדרך לרכבת האווירית ההיסטורית נסללה על בסיס התמורות והמשברים שקדמו לה. המבצעים החשאיים להברחת יהודים דרך מדבריות סודאן, ובראשם "מבצע משה" בשנת 1984, נקטעו באחת בעקבות הדלפה לעיתונות. המציאות החדשה הותירה אלפי יהודים בסכנה, והובילה לנדידתם אל הבירה אדיס אבבה, שם המתינו לעלות לארץ במחנות פליטים בתנאים קשים. עם קריסת שלטונו של נשיא אתיופיה לשעבר, הילה מריאם מנגיסטו, במאי 1991, וכאשר כוחות המורדים עמדו בשערי הבירה, נוצר חלון הזדמנויות צר. הדרג המדיני והביטחוני בישראל נדרש לקבל החלטה מהירה למבצע שחייב תיאום חסר תקדים בין קהילת המודיעין, צה"ל, גופים אזרחים במדינה.
ההוצאה לפועל של המבצע התאפיינה בפעילות חשאית בלב מדינה מתפוררת, בזמן שהרכבת האווירית שברה שיאי תעופה עולמיים. בחינת האירועים מנקודת הקצה המבצעית מבהירה את עוצמת הדרמה שהתרחשה באדיס אבבה. במרחב רווי מתח ואי-ודאות, תבעה המציאות מן הכוחות בשטח יישום קפדני של תרבות "אפס תקלות", לצד הפגנת אנושיות מדהימה. המפגש הבלתי אמצעי עם קהילת העולים, אשר צעדה אלפי שנים אל עבר חלום ירושלים, המחיש הלכה למעשה כיצד פעילות ביטחונית הופכת באחת לשליחות היסטורית ולאומית.
מעבר להישג המבצעי והלוגיסטי המרשים, המבצע ממחיש את הקשר הייחודי והבלתי ניתן לניתוק בין מדינת ישראל ליהדות התפוצות. נכונותה של המדינה לרכז את כל משאביה ולפעול בנחרצות להצלת קהילה יהודית המצויה בסכנה, מגלמת בפועל את התפיסה שלפיה מדינת ישראל הוקמה כדי לשמש בית ומחסה ליהודים ברחבי העולם.
"מבצע שלמה" נותר אפוא עדות ניצחת ליכולתה של מערכת הביטחון לשלב מצוינות טקטית תחת אש עם מימושו של חזון ציוני היסטורי.

שדה התעופה באדיס אבבה

יהודי אתיופיה: מחבלי קליטה למנהיגים המשנים את פני החברה בישראל

קסה ביינסאי-הרבור

כדי להבין את סיפור ההשתלבות והמנהיגות של יהודי אתיופיה בישראל, יש להכיר את תוכנית "רקיע". התוכנית, שהוקמה בשנת 2012 על ידי חברי **עמותת אגמון**, נועדה לקדם אקדמאים ואקדמאיות מצטיינים בני הקהילה האתיופית באמצעות הכשרה, מנטורינג וליווי אישי.

מאז הקמתה הכשירה 125 בוגרים ובוגרות, המכהנים כיום בתפקידי מפתח במשרדי הממשלה, במערכת המשפט, במשטרה, במשרד החוץ, בחינוך, בתעשייה ובחברה האזרחית.

קסה ביינסאי-הרבור

ביינסאי-הרבור גאה להיות בוגרת המחזור הראשון של "רקיע". היא נולדה בכפר באתיופיה ועלתה לישראל בגיל עשר. היא גדלה ברמלה, ולאחר שירות צבאי יצאה לשליחויות מטעם הסוכנות היהודית בארצות הברית. לאחר מכן סיימה תואר ראשון באוניברסיטה העברית ותואר שני במדיניות ציבורית באוניברסיטת תל אביב.

התוכנית "רקיע" והמנטורית האישית שלה ריבה, נטעו בה את הביטחון, את ההכוונה ואת הכלים שהובילו אותה להתקבל לקורס הצוערים של משרד החוץ.

מאז היא זכתה לייצג את מדינת ישראל כדיפלומטית בשליחויות בינגון (בורמה), בוולינגטון ניו זילנד, במיאמי ובמינכן. בין רגעי השיא בשליחות היו הדלקת נרות חנוכה בחנוכייה שבה השתמש דוד בן־גוריון בבורמה, קבלת מפתח העיר מיאמי ביץ', הבחירה לאחת מ־40 הצעירים המבטיחים של TheMarker והובלת פגישה רשמית בין יו"ר ארגון הבריאות העולמי לבין נציגי משפחות החטופים. חוויות אלו חיזקו את תחושת השליחות והמחויבות לייצג את ישראל בגאווה.

טקס סיום מחזור ראשון של "רקיע"

גם לאחר 7 באוקטובר הוכיחה "רקיע" את מחויבותה לקהילה, כאשר חילקה מאות מחשבים לילדי הקהילה, והעניקה מלגות לימודים להנצחת חללי הקהילה. כיום מתמקדת התוכנית בהענקת מלגות להשכלה גבוהה ובהמשך טיפוח דור המנהיגות הבא של יוצאי אתיופיה בישראל.

***

תודה והערכה נתונות להנהלת "רקיע", **אורי וריבה** ורבים אחרים, למנטורים ולכל השותפים לדרך. בזכות האמונה, ההשקעה והליווי, רבים שהשתתפו בתוכנית הפכו ממקבלי הזדמנות למנהיגים המשפיעים על החברה הישראלית.

אינתיפאדה על ההדסון - איך ישראל מאבדת את צעירי המערב

אופיר דיין

בהרצאתה, המבוססת על ספרה "אינתיפאדה על ההדסון", הציגה אופיר דיין ניתוח נוקב ומטלטל של החזית האנטי-ישראלית בקמפוסים בפרט ובארצות הברית ובמערב בכלל. דיין, שלמדה באוניברסיטת קולומביה בניו יורק, אינה מדברת רק כחוקרת, אלא כמי שחוותה את המציאות הזו על בשרה. דיין פירקה בהרצאה את המנגנונים האידאולוגיים והכלכליים שמניעים את המאבק נגד ישראל. היא הסבירה כיצד תיאוריות פרוגרסיביות רדיקליות, כמו "הצטלבותיות" (Intersectionality) נוכסו באופן מניפולטיבי כדי לקטלג את ישראל בצד ה"מדכא" ואת הפלסטינים בצד ה"מדוכא". אופיר הראתה כיצד פעילות זו אינה ספונטנית, אלא ממומנת ומאורגנת היטב, וכיצד הנהלות האוניברסיטאות מפגינות אוזלת יד מוחלטת ומסתתרות מאחורי מסווה של "חופש הביטוי".

דיין הדגישה כי האירועים האנטישמיים הקיצוניים ששטפו את הקמפוסים לאחר ה-7 באוקטובר לא נולדו בוואקום, אלא הם תולדה של תשתית שנבנתה במשך עשורים ומתוארת בספרה.

בסיום דבריה, דיין הציגה תוכנית פעולה ברורה. היא קראה למדינת ישראל וליהדות התפוצות לחדול מהמגננה ההסברתית ולעבור למתקפה יוזמת - משפטית, כלכלית ותקשורתית. דיין הדגישה שהסטודנטים בקמפוסים הם הלוחמים בחזית הדיפלומטית, וההרצאה, בדומה לספר, מהווה קריאת השכמה דחופה לספק להם את הכלים והגיבוי הנדרשים כדי לנצח במערכה על דעת הקהל העולמית.

על ספרה של דיין ראו באתר "ידיעות ספרים": כאן ובאפליקציית "עברית": כאן.

אתגרי החלל והלוויינות בסימן "שאגת הארי"

גדעון מיטשניק

מימין: יחזקאל, ולד, הלרמן ומישטניק

ביום 25 ביוני 2026 התקיים במל"מ כנס משותף של העמותה להיסטוריה צבאית ולמרכז הממלכתי להנצחה, למורשת ולמחקרי מודיעין. המפגש הוקדש לנושא אתגרי החלל והלוויינות. חיוניותם לביטחון הלאומי של ישראל התחדדה מאז ה-7 באוקטובר, במערכה הרב זירתית שהחלה אז ונמשכת עד היום. ברקע לכך היו ההישגים המשמעותיים של היכולות הלווייניות של ישראל, התרומה המודיעינית הרבה במערכה מול איראן וקפיצות הדרך המשמעותיות שהומחשו במהלכה.

בפתח האירוע סקר מנכ"ל המל"מ, **חלמיש**, את ההתפתחויות שחלו בתחום הלוויינות בישראל משנות ה-80, והדגיש את ההתקדמות המשמעותית שחלה מראשית "חרבות ברזל" במתן מודיעין מדויק בזמן אמת ובכל הזירות. בהרצאת הפתיחה "מסע אל החלל, מהחלום הראשון אל העתיד" סקר אל"מ (במיל') **רני הלרמן**, לשעבר רמ"ח מו"פ באמ"ן, שעימו 30 שנות ניסיון בתחום הלוויינות, את ההיסטוריה של לווייני הריגול מהחלל. היא החלה בשנים 1959 - 1972 עם תוכנית "קורונה" האמריקאית. בהמשך הציג את השלבים בהתפתחות נושא החלל והלוויינות בארץ מסוף שנות ה-70. מנחם בגין, ראש הממשלה, נתן אור ירוק לקידום התוכנית, ובהמשך שוגרו הלוויינים הראשונים אופק 1 בשנת 1988 ובהמשך ב 1995- אופק 3, לוויין הריגול הישראלי הראשון.

בפאנל מיוחד הוצג פרויקט החלל לתלמידים - **ת.ב.ל** - תלמידים בונים לוויינים של סוכנות החלל הישראלית ואוניברסיטת תל אביב. תלמידי תיכון מתשעה ישובים ברחבי הארץ מתכננים, בונים ומשגרים ננו-לוויינים לחלל. השתתפו שתי בוגרות של הפרויקט, **הדר באום** בוגרת אולפנת אמי"ת ו**מעיין כרמי**, בוגרת י"ב בתיכון הנדסאים הרצליה.

הפאנל השני עסק בהיבטים שונים של התפתחות הלוויינות בארץ. נטלו בו חלק אל"מ (במיל') ד"ר **ניסים יחזקאל**, מהאבות המייסדים של תוכנית הלוויינות במפא"ת ובתעשייה האווירית, סא"ל **שחר ולד**, לשעבר מפקד מרכז החלל ביחידת הויזינט באמ"ן 9900, **אפי**, ראש מנהל מו"פ מפעל חלל, תעשיה אווירית ואל"מ (במיל') רני הלרמן.

ניסים יחזקאל היה חלק מצוות ההקמה המוביל של הפרויקט בשבע השנים הראשונות, לצידו של תא"ל (בדימוס) פרופ' חיים אשד. יחזקאל תיאר כיצד ב-5 באפריל 1995 שוגר לוויין הצילום הראשון "אופק 3", וכיצד רק אז למעשה גם אמ"ן וגם חיל האוויר הבינו את חשיבותו. רני הלרמן, הקים את מרכז 9930, היחידה הטכנולוגית של מערך הלוויינות והיה מפקדו הראשון. הוא התייחס בין השאר ל"תחרות" עם חיל האוויר על האחריות, ועל הובלת הנושא ועל החלטת הרמטכ"ל, רב אלוף אמנון ליפקין שחק, על חלוקת תחומי האחריות בין חיל האוויר לבין אמ"ן.

אפי, ממפעל החלל בתעשייה האווירית, סיפר שלמעלה מארבעה עשורים ניצבת התעשייה האווירית בחזית הפיתוח, הייצור והשיגור של לווייני ישראל, והיא שותפה לרבים מהישגי החלל המרשימים של ישראל. בנוסף, הוא הדגיש שלווייניים אינם רק לווייני תצפית וריגול, וכי לווייני תקשורת לא פחות משמעותיים מלווייני תצפית. הוא ציין כי לוויין התקשורת "דרור 1" מהפרויקטים החשובים שישראל ביצעה בעשור האחרון הוא לוויין התקשורת המתקדם ביותר שנבנה בישראל עד כה, והוא ממחיש את רצונה של ישראל לשמור על עצמאות בתחום החלל והתקשורת. הלוויין שוגר בהצלחה ביולי 2025, ולאחר סדרת בדיקות במסלול הוא הגיע לנקודת הפעולה הקבועה שלו בגובה של כ־36,000 ק"מ מעל כדור הארץ, ואורך החיים המתוכנן כ-15 שנה.

שחר ולד, שימש כאמור כמפקד מרכז החלל ביחידה 9900 עד לפני כשנה. הוא הוביל את היחידה גם מאז אוקטובר 2023 וגם הספיק להוביל את תהליך התחקירים בנושא הלוויינות ביחידה ולהציגם. ולד התייחס להתפתחויות מאז החל דרכו בתחום הלוויינות באמ"ן בראשית שנות ה-2000, והתייחס לכמה צמתים מרכזיות בדרך. הוא אישר שבדרך ל"עם כלביא" ובמהלך המבצע אכן הגיעה יחידת הלוויינות להישגים יוצאי דופן, ולתרומה מאד משמעותית לתמונת המודיעין ולהישגי חיל האוויר.

תודה ל**יוסי פוגל** על ארגון הארוע ולצוות המל"מ שסייע. הפיק והנחה סא"ל (במיל') **גדעון מיטשניק**.

כנס בנושא ההתרעה - לקחים ממלחמת "חרבות ברזל"

מימין: יעלון, אלשיך, פרדו ושגיא

יום עיון חשוב בנושא ההתרעה כחלק מלקחי "חרבות ברזל" התקיים במל"מ ב-27 באפריל 2026 בהשתתפות רבים מקהילת המודיעין ואורחים.

פתח את יום העיון מנכ"ל המל"מ, **יובל חלמיש**. הוא ציין כי במתקפת החמאס ב-7 באוקטובר 2023 הופרה השבועה "לעולם לא עוד" - אירוע קשה וכואב - כשל מודיעיני ומבצעי חמור בתולדות מדינת ישראל יותר ממלחמת יום הכיפורים בשנת 1973.

בהמשך הציגו **אודי ערן** ו**עופר גוטרמן** את עיקרי עבודתם - כיצד נעלמה ההתרעה למלחמה מתפיסת הביטחון של מדינת ישראל.

במרכז יום העיון התקיים פאנל בנושא ההתרעה בהשתתפות ראשי הקהילה לשעבר: רב אלוף (בדימוס) **משה (בוגי) יעלון**, אלוף (מיל') **אורי שגיא**, ראש המוסד לשעבר **תמיר פרדו**, ורב ניצב (בדימוס) **רוני אלשייך**.

בהמשך הציג תא"ל (מיל') **יוסי קופרווסר** השוואה בין הפתעת אוקטובר 73 להפתעת אוקטובר 23. את יום העיון סיכם יו"ר המל"מ האלוף (מיל') **אהרן זאבי פרקש** שהדגיש מספר מגמות בתחום המודיעין, ההתרעה והמדינאות לאור הפתעת אוקטובר, הסבבים של המלחמה מול איראן והמלחמה המתמשכת בין רוסיה לאוקראינה.

אמנון סופרין

המזרח התיכון בעקבות מבצע "שאגת הארי/זעם אפי"

בימת מודיעין מס' 37, הראשונה לשנת 2026 התקיימה ב-5 ביוני 2026 במל"מ והתמקדה בנושא: המזרח התיכון בעקבות מבצע "שאגת הארי/זעם אפי". בתחילת השיח הציג תא"ל (מיל') ד"ר **אמנון סופרין** שהוביל את "בימת מודיעין" מראשיתה את תמונת המצב כרקע להמשך הדיון בהנחייתו: מבצע "שאגת הארי/זעם אפי" החל ב-28 בפברואר 2026 במתקפה אווירית שחיסלה את ההנהגה הבכירה באיראן, לרבות המנהיג העליון של איראן, עלי ח'אמינהאי. חילות האוויר של פיקוד המרכז האמריקאי ושל ישראל הפציצו יעדים וכוחות צבאיים באיראן משך 40 ימים. המטרות אשר הוגדרו בישראל ביציאה למבצע זה היו: פגיעה משמעותית במתקני הגרעין באיראן; פגיעה משמעותית ביכולת שיגור טילים בליסטיים ומל"טים מתאבדים מאיראן לישראל; והפלת המשטר האיראני והחלפתו במשטר "אוהד" (הדרג הצבאי הגדיר זאת באופן שונה - "יצירת תנאים" להחלפת המשטר).

עם זאת, השלטון האיראני התייצב מחדש, ומוג'תבא ח'אמינהאי, בנו של עלי ח'אמינהאי נבחר על ידי "מועצת המומחים" למנהיג העליון הבא של איראן. מוג'תבא, נפצע בתקיפה בה נהרג אביו, אך התקשר כנראה עם הבכירים בפגישות אישיות וחשאיות או באמצעות בלדרים. יחד עימו מובילים את "הקו הנוקשה והמיליטנטי" - אחמד וחידי, מפקד "משמרות המהפכה" , חוסיין טאאב - יועץ למנהיג, מוחמד באקר זולקאדר - המזכיר החדש של המועצה העליונה לביטחון לאומי. בהנהגה מצוי פלג פרגמטי יותר, הפועל להגיע להסדר עם האמריקאים להפסקת הלחימה, בעיקר במטרה לשפר משמעותית את מצבה הכלכלי הרעוע של איראן. "פלג" זה כולל את הנשיא, פזשכיאן, את שר החוץ - ערקאצ'י ואת יושב ראש הפרלמנט ויושב ראש מועצת "השורא", מוחמד באקר קליבאף.

במהלך התקיפות האמריקאיות-ישראליות בחר המשטר האיראני בדרך פעולה משולבת: תקיפה של המדינות השכנות - מדינות המפרץ, בראשן איחוד האמירויות, סעודיה, כווית, קטאר, בחריין ואף תקיפה אחת באזרבייג'ן. בחלק ממדינות אלו מוצבים בסיסים אמריקאים, או שאפשרו לכוחות אמריקאים (לטענת האיראנים) לפעול משטחן, כמו כן חלק מהמדינות "הואשמו" בשיתוף פעולה עם ישראל. מטרת התקיפות הייתה לגרום למדינות אלה להפעיל לחץ על הממשל האמריקאי להפסיק את הלחימה. בניגוד להשתתפות ה"פרוקסי" במהלך מבצע "עם כלביא" (יוני 2025), הפעם בחרה הנהגת "חיזבאללה", ב"עידוד" ובלחץ איראני להשתתף בלחימה והחלה לשגר רקטות, טילים ומל"טים תוקפים לעבר ישראל. ישראל הגיבה בהשתלטות על שטחים בדרום לבנון, השמדת תשתיות של הארגון והרס בתים שנחשבו כמשרתים את אנשי הארגון. בלחץ אמריקאי התנהל מו"מ בין ישראל ולבנון להגעה להסכם שיפסיק את הלחימה. בינתיים נמשכים חילופי האש בדרום לבנון . צה"ל התקדם עד מצפון לליטאני (באזור שמצפון למטולה), "חיזבאללה" שיגר רקטות ורחפני נפץ לשטח ישראל ולעבר כוחות צה"ל בשטח.

המשטר האיראני סגר לתנועה את מצר הורמוז , הודיע כי כאשר ייפתחו לתנועה יגבה, בתיאום עם המשטר העומאני המצוי מצידו הדרומי של מצר הורמוז "דמי מעבר" מכל כלי שייט שיעבור במצרים. הממשל האמריקאי הגיב בחסימת מצר הורמוז לספינות איראניות היוצאות ממנו לייצא נפט וגז, ופגע בכך במקור הכנסה מרכזי של איראן ולפגיעה משמעותית בכלכלה. בין הממשל האמריקאי למשטר האיראני מתנהל משא ומתן שמטרתו להביא להפסקת הלחימה. בראש ובראשונה דרשו האיראנים את הסרת הסגר האמריקאי מעל מצר הורמוז, הפשרת נכסים איראנים מוקפאים (בשווי של 12-25 מיליארד דולר) , וניהול משא ומתן אשר הנושא הגרעיני ידון בשלב האחרון של המו"מ. בנוסף איראן כורכת את הזירה הלבנונית כחלק מהפסקת האש הכוללת. הממשל האמריקאי חלוק בתוכו באשר להמשך התהליך מול איראן: מזכיר המדינה והיועץ לביטחון לאומי, רוביו ומזכיר המלחמה, פיט הגסת', תומכים במהלכים צבאיים עוצמתיים נוספים כדי להגמיש את עמדת איראן. מולם, סגן הנשיא, ואנס ו"השליחים המיוחדים" של הנשיא למזה"ת - וויטקוף וקושנר טוענים כי צריך לקדם מיידית את המו"מ ללא פעולה צבאית נוספת.

מעבר לעימות הישיר שבין ארה"ב וישראל לאיראן, יש לציין שני תהליכים משמעותיים מאוד במזרח התיכון, העמקת הקרע בין הממשל האמריקאי למדינות האירופיות הגדולות והיווצרות "ציר סוני" הפועל ליצירת שיתופי פעולה (במיוחד לנוכח האכזבה ממידת התמיכה האמריקאית מול התקיפות האיראניות) וגם כמשקל נגד לציר השיעי שנחלש בעקבות המלחמה.

בשורה התחתונה: המשטר האיראני התייצב מחדש, עם קו מיליטנטי ותקיף יותר מאשר המשטר הקודם, ועם מוכנות להמשיך ולהתעמת עם ארה"ב ועם המדינות השכנות. לא ברור האם המו"מ בין הממשל האמריקאי לאיראן יאפשר את פתיחת מצר הורמוז לשייט חופשי, כפי שהיה ערב המלחמה, ומבחינת ישראל חשוב

המשך בעמוד 12

המשך מעמוד 11

בימת מודיעין

במיוחד כיצד תיפתר שאלת התחייבות איראן שלא לפעול להשגת יכולת גרעינית.

חמישה מומחים התכנסו במל"מ לדון בתמונת המצב האסטרטגית בעקבות המלחמה עד כה. השתתפו: ד"ר **איל חולתא**, לשעבר ראש אגף ב"מוסד" והיועץ לביטחון לאומי בממשלת בנט-לפיד; פרופסור **עמוס נדן**, ראש "מרכז דיין" באוניברסיטת ת"א ומרצה להיסטוריה של המזרח התיכון; ד"ר **יוסי מנשרוף**, מומחה לאיראן, מרצה באוניברסיטת חיפה וחוקר במכון משגב לביטחון לאומי; ד"ר, אל"מ (במיל') **משה אלעד**, שביצע מגוון תפקידים במשרד מתאם הפעולות בשטחים, בהם מושל בג'נין ובבית לחם, מושל צור בלבנון; ד"ר, סא"ל (במיל') **שי הר-צבי**, לשעבר ראש זירה בחטיבת המחקר באמ"ן, מילא תפקידים בכירים במשרד לעניינים אסטרטגיים, והוא ראש תחום הזירה הבינלאומית והמזרח התיכון במכון למדיניות ואסטרטגיה באוניברסיטת רייכמן.

המצב באיראן

בראשית, ציין מנשרוף כי המצב הכלכלי ירוד, ומי ששולט באיראן ומכתיב את הקו המיליטנטי אלה הם אנשי "משמרות המהפכה", בעיקר מפקד הארגון, וחידי, ויועץ המנהיג , רזאאי, יחד עם המנהיג העליון החדש, מג'תבא ח'אמנאהי. לדבריו, מג'תבא ממשיך בקידום האידאולוגיה שהתווה אביו, שישראל תחדל להתקיים עד 2040. עמדתם גוברת על עמדת "הפרגמטים" - הנשיא פזשכיאן, שר החוץ, ערקאצ'י ויושב ראש "המג'לס" (הפרלמנט), קליבאף, הטוענים כי צריך קודם להגיע להסכם עם ארה"ב על מנת להביא לשיפור משמעותי במצב הכלכלי. המניע העיקרי שמוביל את ההתנהלות של המשטר באיראן - הישרדות. יש חילוקי דעות בין המשטר האיראני לממשל האמריקאי- המשטר האיראני דורש הפשרת נכסים מוקפאים בכסף מזומן (כ-24 מיליארד דולר), בעוד הממשל האמריקאי רוצה להעביר זאת באמצעות ערבויות. עוד הציג מנשרוף שברחובות טהרן נמכרים חפצים המהללים את בנו של השאה, רזא פהלאווי, אך אין לו כוח ממשי, מה עוד שהנשיא האמריקאי כלל לא מוכן לפגוש בו.

נדן הציג עמדה מעט שונה ביחס לאיראן: אמנם המניע העיקרי של המשטר הוא הישרדות, אך למרות האידאולוגיה של המשטר האיראני, הפרגמטיזם יוביל להישרדות ולכן המשטר יידרש לעשות וויתורים. חולתא הגדיר כי העדיפות העליונה של ישראל צריכה להיות התמקדות באיראן, על פני זירות אחרות. על ישראל להשקיע את כל המשאבים הנדרשים במטרה לערער את השלטון הקיים, ולהביא במהלך ארוך טווח לנפילתו ולעליית משטר פרגמטי יותר, אשר לא יחרות על דגלו בעדיפות עליונה את השמדת ישראל.

לבנון

אלעד ציין כי לבנון אינה מדינה ככל המדינות, היא אוסף של עדות, השלטון המרכזי במדינה חלש ויכולת השפעתו נמוכה. הממשלה, בעיקר הנשיא, ג'וזף עאון וראש הממשלה, נואף סאלם, הודיעו על כוונה שבלבנון יהיה "נשק אחד", קרי - פירוק "חיזבאללה" מנשקו. עם זאת, לצבא לבנון חימוש דל, הוא מונה כ-80,000 חיילים, כמחציתם שיעים, התומכים ב"חיזבאללה" ואין יכולת ורצון לפעול למימוש החלטת הממשלה, כיוון שמדינות המערב, בראשות ארה"ב לא רצו לחמשו בנשק כבד.

"חיזבאללה" נאבק על שרידותו ועל שימור מעמדו בלבנון, כ"מגן העדה השיעית" ולא יהיה מוכן להתפרק מנשקו. גם הסכם שייחתם בין ממשלות ישראל ולבנון, תוך פתרון 13 נקודות המחלוקת שלאורך הגבול, שאת כולן ניתן לפתור בקלות, לא יוביל לפירוק "חיזבאללה" מנשקו. על מנת לממש זאת יידרש שיתוף פעולה בין ממשלות ישראל ולבנון, יחד עם כוחות בינלאומיים נוספים. בכל מקרה, מדובר בתהליך ארוך טווח ומורכב מאוד. לדעתו אין טעם בשהיית כוחות צה"ל בדרום לבנון, שכן זו תהיה שהייה ארוכה מאוד, והכוחות יהיו חשופים לתקיפות. ביכולות טכנולוגיות הקיימות כיום, יכול צה"ל לשלוט מנגד על כל המרחב שמדרום לנהר הליטאני. חולתא הסכים כי אין הכרח וצורך בשהיית כוחות צה"ל בדרום לבנון, וניתן לשלוט בשטח מנגד באמצעות מערכות טכנולוגיות.

מנשרוף הוסיף שהמשטר האיראני רואה ב"חיזבאללה" כבעל הברית החשוב ביותר והמרכזי. לכן, הוא מתנה, מול האמריקאים את הפסקת האש בהפסקתו גם בלבנון, כאשר ישראל איימה לתקוף בבירות, הודיע המשטר האיראני על השעיית המשא ומתן.

הר צבי ניתח את האינטרסים האמריקאים: לדבריו, הנשיא טראמפ שאינו רוצה להמשיך את הלחימה, מנהל משא ומתן עם המשטר האיראני לנסות להגיע להסכם שיאפשר לו להכריז ניצחון ולהציג "תמונת ניצחון". "תמונה" כזו יכולה להיות פתיחת מצרי הורמוז לתנועת אניות. הוא הביע פליאה כיצד מהלך

המשך בעמוד 13

מימין: חולתא, נדן, אלעד, מנשרוף, הרצבי וסופרין

המשך מעמוד 12

בימת מודיעין

סופרין

אסטרטגי כזה על ידי איראן לא נלקח בחשבון על ידי האמריקאים ועל ידי ישראל. לדבריו, נושא זה עלה במשחקי מלחמה שונים כאופציה שסבירות התממשותה גבוהה, אך ייתכן והנשיא טראמפ התעלם מאזהרות יועציו הצבאיים בנושא זה.

האינטרסים של הממשל האמריקאי אינם חופפים במלואם את אלה של ישראל, בעיקר בנושא הטילים הבליסטיים והתמיכה בארגוני החסות ("הפרוקסי"), שישראל דרשה שיהיו חלק מההסכם עם איראן. הממשל האמריקאי מתמקד בפתיחת מצרי הורמוז לכלי שייט ובנושא הגרעין.

באשר למחלוקת שבין ארה"ב למדינות הגדולות באירופה, על רקע אי תמיכתן ואי סיוע לארה"ב במלחמה, הממשל האמריקאי ירדד כוחותיו באירופה על מנת להתמקד בזירות המרכזיות בראייתו - האזור הפסיפי וסוגיית טאיוואן, אזורים בהם לאירופים אין אינטרס לפעול, והם ממוקדים באיום המתפתח מצד רוסיה לעבר אירופה.

נדן ניתח את המצב במדינות המפרץ. איחוד האמירויות "חריגה" בקשר החזק שבינה לבין ישראל, מה שמוביל גם למתיחות בינה לבין סעודיה. שאר מדינות המפרץ, בעיקר סעודיה, כוויית, קטאר אינן "ממהרות" להדק את הקשר (הפומבי) עם ישראל, קיים חשש שישראל תהיה "דומיננטית" מדי באזור. בנוסף, המשטר הסעודי חזר למשוואה של התניה של הסדר עם ישראל ב"התקדמות" בנושא הפלסטיני, מה שהממשלה הנוכחית בישראל אינה מוכנה לדון.

באשר ל"ציר הסוני" - לדבריו השימוש במונח "ציר" מגיע מהרצון "לסדר" הכול בתבניות מוכרות, אך בפועל, לא ניתן באמת לדבר על "ציר סוני". ברית ההגנה בין פקיסטן לסעודיה היא חידוש של ברית קודמת, פקיסטן ממלאת כיום תפקיד מרכזי בתיווך בין ארה"ב לאיראן. טורקיה היא הגורם הדומיננטי בניסיון ליצור ברית הגנה עם מדינות סוניות נוספות. לטורקיה יחס עוין לישראל וההתבטאויות של נשיאה, רג'פ טאיף ארדואן ושל שר החוץ, הקאן פידאן מבטאות זאת באופן בוטה. על ישראל "למפות" את המדינות השכנות וליצור אתן בריתות, שיאפשרו לייצר "משקל נגד" לציר השיעי המובל על ידי איראן.

חולתא הציג מה לדעתו צריכה להיות מדיניותה של ישראל בעתיד הקרוב, לאור השינויים שחלו במזרח התיכון בעקבות "מלחמת איראן השנייה":

- מיקוד המאמץ (והמשאבים) בניסיון לערער את יציבות המשטר האיראני, על מנת לפגוע בתוכנית הגרעין, בתוכנית הטילים הבליסטיים ובתמיכתו ב"פרוקסי". נושא זה צריך להיות בראש סדר העדיפויות של ממשלת ישראל. על מנת לממש זאת נדרש ליצור בריתות עם מדינות שכנות, בעיקר במפרץ הפרסי ולשתף פעולה עימן במאמץ זה.
- יציאה (מדורגת) משטח לבנון , שליטה על האזור שמדרום לליטאני באמצעות מערכות איסוף ויכולת אש. במקביל, הגעה להסכם עם ממשלת לבנון, ויחד בסיוע כוחות בינלאומיים, להתחיל במהלך לפירוק "חיזבאללה" מנשקו.
- באשר למדינות המפרץ, מאמץ להגיע להסכמים לשיתוף פעולה, גם אם יידרש "מס שפתיים" בנושא הפלסטיני בשלב הראשון. עם זאת, צריך להגיע לפתרון הבעיה הפלסטינית בתהליך ארוך טווח.

אירועים במל"מ

יובל חלמיש

במהלך החודשים האחרונים התקיימו במל"מ, בין השאר, האירועים הבאים:

- מערך מודיעין שדה (מוד"ש) קיים את **טקס יום השואה והגבורה** באולם האור קולי. השתתפו קציני המערך וחייליו בהובלת רמח מוד"ש (14.4.2026).
- "פורום דבורה" קיים את **טקס סיום תוכנית המנטורינג** שלו במל"מ (4.5.2026).
- **השתלמות לאנשי מחלקת המודיעין של חטיבת מילואים 185**. ההשתלמות אורגנה ע"י מנכ"ל המל"מ וקמ"ן החטיבה. מדובר בחטיבת מילואים חדשה שהוקמה ע"י ותיקים וצפויה לפעול בגזרה הצפונית. בהשתלמות לקחו חלק כ-60 איש במהלכה קיבלו סקירה על המל"מ, ביקרו במרכז המבקרים החדש ובמיצג השיבה באוקטובר וכן קיבלו הרצאה על יסודות הטרור האיסלמי הפלסטיני. היום השני הוקדש לנושא ההתרעה. התקיים סיור במבוך ההנצחה, הוצגה פרשיה מודיעינית על חיסול יחיא עייש. מנכ"ל המל"מ ששימש כקמ"ן חטיבה 35 במלחמת לבנון הראשונה הציג מורשת קרב על נחיתת החטיבה באיגוף אנכי מהים בדרך לבירות (1-2 יוני 2026).
- **ביקור מפקדים ותיקי השריון בהובלת אביגדור קהלני ועמרם מצנע**. הם סיירו ביקרו במרכז המבקרים החדש וכן במיצג השיבה באוקטובר. (14.6.2026).
- **ערב לציון 50 שנה למבצע אנטבה של לוחמי סיירת מטכ"ל** התקיים במל"מ בהובלת עמותת היחידה ולוחמים שהשתתפו במבצע לשחרור החטופים. בערב זה השתתפו ראש הממשלה לשעבר **אהוד ברק**, שר הביטחון והרמטכ"ל לשעבר **שאול מופז**, האלוף (בדימוס) **עמירם לוין** ולוחמי היחידה. במהלך הערב הועלו זיכרונות מהמבצע, מופז נשא את הרצאת הפתיחה ובהמשך נשא דברים לוחם ימ"מ מצוות רב-פקד ארנון זמורה, שנפל בעת חילוץ החטופים בעזה. הקצין סיפר על ההשראה שלקחו לוחמי הימ"מ מלוחמי סיירת מטכ"ל שהיו בשחרור בני הערובה באנטבה (18.6.2026).
- **ביקור הנהלת ה-FIDF בתצוגת השיבה באוקטובר** - משלחת נשיאותית של FIDF בראשות המנכ"ל אלוף (מיל') **נדב פדן** ונשיאת הדירקטוריון **וונדי מוסקוביץ** הגיעו לביקור בתצוגת השיבה באוקטובר יחד עם 30 מחברי ההנהלה. את הביקור ליווה סער. היה ביקור מוצלח והנשיאה ציינה כי הם מאוד התרגשו ואמרו שמעולם לא ראו דבר כזה. בספר האורחים כתב המנכ"ל: חובה ללמוד ולזכור, מקום עוצמתי שמספר את הסיפור באופן חוויתי ובלתי נשכח, הערכה ותודה רבה ליוזמים והעושים, עם שאינו מכיר את ההיסטוריה שלו לא יהיה לו עתיד, יישר כוח גדול, אלוף (במיל') נדב פדן, מנכ"ל FIDF. (24.6.2026).

השקת הספר "סודות מהכספת"

במל"מ התקיימה ב-29 ביוני 2026 השקת ספרו של **יואב בן דוד** - "סודות מהכספת".
באירוע נכחו שר הביטחון והרמטכ"ל לשעבר **שאול מופז**, האלוף (בדימוס) **אילן שיף** שהיה פצ"ר ונשיא בית הדין הצבאי, מפקד חיל האוויר לשעבר אלוף (בדימוס) **איתן בן אליהו**, תא"ל (מיל') ד"ר **אפרים לפיד**, בכירים בקהילת המודיעין ומשרד הביטחון, אנשי מערך ביטחון מידע בצה"ל בעבר ובהווה ובני משפחתו של בן דוד.
מופז ושיף סיפרו על תקופת עבודתם המשותפת עם בן דוד.
האולם היה מלא והאירוע מרגש ומלמד.

יואב בן דוד באירוע ההשקה

מורשת אמ"ן - שתוף הפעולה של מערך ההדרכה והמל"מ

גדעון מיטשניק

במהלך יוני 2026 התקיימו במל"מ שני ימי מורשת במסגרת פעילות מערך ההדרכה וענף מורשת באמ"ן: **יום המורשת של קורס קציני מילואים** מספר 9 ו**קורס "אתרוג"**, קורס הדגל של מערך המחקר באמ"ן. תא"ל (מיל') **אשר סדן** שהיה קמ"ן במלחמת 1973 ורס"ן (מיל') א', שהייתה ב-2023 קמ"נית חטיבה 7 הציגו בשני ימי העיון את מחדלי המודיעין ב-1973 וב-2023 ומה ניתן ללמוד מהם. במסגרת פעילות המורשת של "אתרוג", חניכים הציגו את סיפורם של חללים המונצחים במבוך ההנצחה במל"מ ביניהם: סא"ל **עמנואל מורנו** ז"ל שנהרג במלחמת לבנון השנייה וסרן **גיא אדמוני** ז"ל שנרצח ב-7 באוקטובר 2023.

קורס אתרוג (צילום: דו"צ)

המרכז למורשת המודיעין (מל"מ) | אתר ההנצחה | ת"ד 3555 רמת השרון 4713402 | טל': 03-5497019, פקס': 03-5497731 | דוא"ל: mlm@intelligence.org.il

המכון לחקר המתודולוגיה של המודיעין

מושב המודיעין בכנס עיל"ב (העמותה הישראלית ליחסים בינלאומיים)

אודי ערן

ביום 4 ביוני 2026 באוניברסיטה העברית בהר הצופים התקיים פאנל לימודי מודיעין במסגרת הכנס השנתי של העמותה הישראלית ליחסים בינלאומיים, הארגון האקדמי של חוקרי המערכת הבינלאומית בארץ. בפאנל הוצגו מחקרים שונים והתנהל דיון בין החוקרים ובין הקהל בנושאים שהוצגו.

מימין: ברנע, כהן, סימן טוב, שפירא ורימר (צילום: אודי ערן)

שירה כהן, דוקטורנטית מן המחלקה למדע המדינה באוניברסיטת ברקלי ולשעבר חוקרת במכון לחקר המתודולוגיה של המודיעין, הציגה מחקר שבחן את הקושי של ארגוני מודיעין להבין שחקנים דתיים כמו אל-קאעידה או אירגן. במחקר היא הראתה, בין היתר, כי מאז 2001, תשעים אחוז מן ההפתעות המודיעיניות בוצעו על ידי גורמים דתיים. המחברת זיהתה שלושה אתגרים עיקריים למודיעין נוכח האתגרים של שחקנים דתיים: חישובי עלות-תועלת ייחודיים, מורכבות ודינמיות של אמונות דתיות, והטיות המובילות לזלזול ביכולותיהם של שחקנים דתיים. כמקרה מבחן היא חקרה את מתקפת חמאס ב־7 באוקטובר 2023 והראתה כי למרות שלקהילת המודיעין הישראלית היה מידע רב, היא התקשתה לפרש נכונה את המשמעות והמוטיבציות הדתיות של חמאס. מסקנתה הייתה ששילוב הבנה עמוקה יותר של דת, חשיבה ביקורתית והפקת לקחים מכשלים יכולים לשפר את יכולת המודיעין להתמודד עם איומי הפתעה מצד שחקנים דתיים.

דודי סימן-טוב, סגן ראש המכון לחקר המתודולוגיה של המודיעין, **ושרית שפירא**, לשעבר ראשת מערך מדעי ההתנהגות של אגף המודיעין, הציגו מחקר שבחן את התרבות הארגונית בקהילת המודיעין. המחקר נפתח בדיון העקרוני האם ניתן לחשוב על צבר הארגונים כקהילה בכלל. בהמשך הוצגו מאפיינים תרבותיים וזהותיים נוספים של הקהילה, בין היתר, המעבר בעשורים האחרונים לקהילה שעוסקת בהשפעה - כחלק מהמערכה בין המלחמות (המב"מ), באופן שמפר את האיזון בין היותה בעבר קהילה שעסוקה במודיעין ובהתרעה. סוגיה מרכזית שעלתה היא הקושי לנהל שיח פתוח ולבטא דעה שאינה בקונצנזוס, שהינו בין היתר תוצר של תרבות הסוד.

פרופסור **יעקב בן-חיים** מן הטכניון הציג מחקר תיאורטי על התפישות השונות לאי-ודאות בין ממציאים לבין אנשי צבא. לשיטתו, חדשנות תומכת לעיתים קרובות בפעולות צבאיות. אבל ממציאים מציעים פתרונות חדשים, בעוד אנשי צבא מתמקדים בהשגה אמינה של מטרות. ממציאים עוסקים בגילוי ובהמצאה בעוד אנשי צבא משיגים תוצאות מבצעיות. ממציאים תומכים באנשי צבא, ואנשי צבא עשויים לאמץ חידושים כדי לפתור בעיות. בה בעת, גישותיהם של אנשי צבא וממציאים לאי-ודאות שונות למדי. ממציאים מחפשים הזדמנויות מאי-ודאות חיובית להשגת תוצאות אופטימליות, בעוד שאנשי צבא מחפשים חוסן כנגד אי-ודאות מזיקה כדי להשיג מטרות ספציפיות. גישות שונות אלו לאי-ודאות מייצרות מתח בשיתוף הפעולה בין ממציאים לאנשי צבא. במאמרו הציג בן חיים מתודולוגיות שונות עבור ממציאים ואנשי צבא לניצול או ניהול אי-ודאות, בהתאמה, בהתבסס על תיאוריית פער-מידע לקבלת החלטות תחת אי-ודאות עמוקה. תוך דיון במספר דוגמאות מתחום הביטחון הלאומי.

לבסוף, ד"ר **אבנר ברנע**, מן המכון למחקרי הביטחון הלאומי באוניברסיטת חיפה בחן את שאלת האחריות של שב"כ לכישלון המודיעיני של ה-7 באוקטובר. ברנע אמר ששב"כ בפועל לקח על עצמו אחראיות למתן התרעה למלחמה, וכי זו גישה "שלא מתקבלת על הדעת". לדבריו, תפקידו של ארגון מודיעין מסכל הוא להתמודד עם טרור חתרנות וריגול, אך לא מתן התרעה למלחמה. ברנע ציין כי שב"כ הפך (מאז ההתנתקות) לארגון המתבסס על סיגינט. זאת בשונה מן ההתבססות בעבר על יומינט. לכן לא היה לו סוכן במעגל הקרוב של סינואר שהיה יכול להתריע. גם במעגל הרחוק יותר, ציין ברנע, לא היו מקורות אנוש שיכלו להתריע על ההתארגנות במקומות שונים בעיקר במסגדים לקראת המתקפה. ברנע ציין כי היו המלצות של מבקר המדינה אחרי ההתנתקות לראות בעזה כארץ יעד ולשלב בכיסוי המודיעין את המוסד, אך שב"כ התנגד בטענה שאין צורך.

רבים ממשתתפי הפאנל פעילים בפורום הישראלי ללימודי מודיעין (פיל"מ). זהו פורום הכולל חוקרים ואנשי מעש (בייחוד בדימוס) המהווה מוקד למחקר, להרצאות ולכנסים בתחום של לימודי מודיעין. הפורום הוקם ביוזמת המכון לחקר המתודולוגיה ופועל כחלק ממאמץ האקדמיזציה שמוביל ד"ר **עופר גוטרמן**. מתאם את פעילות הפיל"מ הוא **עמיר כהנא**. מנהלו הקודם של הפורום, ד"ר **אופק רימר** מאוניברסיטת בן גוריון, שימש יו"ר הדיון לצידו של ד"ר **אהוד ערן** מאוניברסיטת חיפה ומן המכון לחקר המתודולוגיה של המודיעין.

למידע נוסף על פעילות המכון ותוצריו המחקריים היכנסו לאתר המכון: www.intelligence.org.il

המרכז למורשת המודיעין (מל"מ) | אתר ההנצחה | ת"ד 3555 רמת השרון 4713402 | טל': 03-5497019, פקס': 03-5497731 | דוא"ל: mlm@intelligence.org.il

אל"מ (מיל') שלמה מופז

- **מכון עמית** פרסם בתקופה שבין 30.06.2026-01.03.2026 69 מחקרים. 51 עיתיים, 15 ממוקדים ו-3 מחקרי עומק ותשתית.

המחקרים

מחקרים עיתיים - 51:

- מבט לטרור ולסכסוך הישראלי-פלסטיני: 14 מחקרים.
- מבט לטרור; חזבאללה ולבנון: 16 מחקרים.
- מבט לאיראן ולציר השיעי: 15 מחקרים.
- מבט חודשי לטרור: 4 מחקרים.

מחקרים ממוקדים - 15:

- תגובות "ציר ההתנגדות" למערכה בין ישראל וארה"ב לבין איראן וסיכול עלי ח'אמנהאי (2 במרץ). ראה כאן
- מאפייני הפעלת הכוח של חזבאללה במערכה החדשה מול ישראל (15 במרץ). ראה כאן
- המערכה בין ישראל ואיראן: אפשרות לפיגועים בהכוונה איראנית נגד יעדים ישראליים ויהודיים (18 במרץ). ראה כאן
- חמאס ממשיכה להדק את המשילות הביטחונית והאזרחית ברצועת עזה בחסות המערכה באיראן (22 במרץ). ראה כאן
- הסלמה במתיחות בין הממשל הלבנוני לחזבאללה על רקע חידוש הלחימה והמשא ומתן מול ישראל (13 באפריל). ראה כאן
- הפסקת האש בין ישראל לבין לבנון - תובנות ותגובות (20 באפריל). ראה כאן
- השימוש ברחפני FPV במערכה נגד ישראל, בראיית חזבאללה (4 במאי). ראה כאן
- יחידה 121 בחזבאללה והאפשרות לפגיעה בבכירים לבנונים (7 במאי). ראה כאן
- סיכול ראש הזרוע הצבאית של חמאס, עז אלדין אלחדאד - תגובות ומשמעויות (17 במאי). ראה כאן
- תוכנית ההכשרות של גדוד אלשג'אעיה של חמאס במהלך הפסקת אש עם ישראל, כפי שעולה ממסמך שלל (19 במאי). ראה כאן
- סיכול ראש הזרוע הצבאית החדש של חמאס, מחמד עודה (28 במאי). ראה כאן
- חזבאללה מחריף את קמפיין הדה-לגיטימציה נגד הממשל הלבנוני (11 ביוני). ראה כאן
- סימנים להתגברות הביקורת נגד חזבאללה מתוך העדה השיעית בלבנון (14 ביוני). ראה כאן
- הסכם ההבנות בין ארה"ב לבין איראן: הפסקת האש בלבנון ותגובות "ציר ההתנגדות" (22 ביוני). ראה כאן
- הסכם המסגרת בין לבנון לבין ישראל: תגובות גורמי הכוח בלבנון (29 ביוני). ראה כאן

מחקרי עומק ותשתית:

- מגמות במסרים של מזכ"ל חזבאללה, נעים קאסם (אוקטובר 2024-אפריל 2026) (26 באפריל). ראה כאן
- הנורמליזציה בין סעודיה לבין ישראל כאחד המניעים למתקפת ה-7 באוקטובר 2023, כפי שעולה מתוך מסמכי שלל (15 ביוני). ראה כאן
- מאפייני ההונאה של חמאס לפני מתקפת ה-7 באוקטובר 2023 (כולל מסמכי שלל) (18 ביוני). ראה כאן

ספרייה

- במהלך החודשים מרץ - יוני 2026 נעזרו בשרותי הספרייה כ-472 נשים וגברים (במהלך חודש מרץ, בשל המלחמה, הספרייה הייתה סגורה לקהל, ניתנו שירותים מרחוק בלבד).
- בקשות לחיפושי מידע לצרכנים אקדמיים ומחקריים, פניות קוראים ועוד.
- נרכשו ספרים חדשים בנושאי הליבה של הספרייה ונתרמו מספר ספרים חדשים.
- במסגרת ביקור נשיא המדינה יצחק הרצוג ורעייתו במל"מ, נערך ביקור גם בספרייה.
- טיוב שוטף של הנתונים לשיפור החיפוש בקטלוג הספרייה.
- לחיפוש בקטלוג הספרייה - לחצו כאן.

ארכיון

- ארכיון מסמכים - מיון וקטלוג מסמכים ומאגר קטעי עיתונות מהשב"כ.
- ארכיון ויזואלי - מיון, טיוב וקטלוג סרטים ותמונות מאגר כנסים ואירועים.
- טיוב וקטלוג מהדורות "חצב".
- ארכיון שלל - מיון וקטלוג מסמכי שלל וסרטי תעמולה והסתה.
- הערכות לקליטה ולקטלוג מסמכי שלל ממלחמת "חרבות ברזל.

המרכז למורשת המודיעין (מל"מ) | אתר ההנצחה | ת"ד 3555 רמת השרון 4713402 | טל': 03-5497019, פקס': 03-5497731 | דוא"ל: mlm@intelligence.org.il

פעילות עמותת בוגרי 8200 (ש.מ.2)

מאיה שליו ונעם שפירא

עמותת בוגרי 8200 ממשיכה לחבר בין קהילת הבוגרות והבוגרים לעשייה בעלת השפעה - בתחומי הטכנולוגיה, החברה והשירות הציבורי. במסגרת זו אנו מזמינים את חברי הקהילה להשתתף ב**האקתון ייחודי לפיתוח פתרונות למניעת הונאות נגד קשישים דוברי רוסית**. האקתון יפגיש אנשי ונשות טכנולוגיה, מוצר, מחקר, עיצוב ותוכן עם מומחי התחום, במטרה לפתח כלים מעשיים להתמודדות עם אחת התופעות החברתיות המדאיגות של השנים האחרונות.

בנוסף, עמותת בוגרי 8200 תקיים בקרוב ווביינר היכרות עם **תוכנית הצוערים לשירות המדינה** - הזדמנות לבוגרות ולבוגרים המעוניינים להביא את הניסיון שצברו במגזר הטכנולוגי והעסקי אל מוקדי קבלת ההחלטות והשירות הציבורי. במהלך המפגש יוצגו התוכנית, שלבי המיון, ויתקיים שיח עם בוגר התוכנית שישתף מניסיונו ויענה על שאלות המשתתפים.

בחודש מאי קיימה העמותה בחיפה את הכנס **From Models to Hardware: Optimizing AI at Scale**, שעסק באתגרים ובהזדמנויות שבהרצת מערכות בינה מלאכותית בקנה מידה רחב - מהמודלים ועד לתשתיות החומרה. הכנס התקיים בשיתוף מובילות התעשייה INVIDIA, Intel, Google, AWS ו-DECART AI - והפגיש עשרות אנשי ונשות חומרה לערב של הרצאות מקצועיות, דיונים ונטוורקינג סביב עתיד ה-AI והחומרה בישראל.

From Models to Hardware כנס

פעילות העמותה בתחום המורשת

למרות מצב הלחימה של ישראל והשתתפותה הפעילה של היחידה במלחמה זו, עסקו בהמשך הכנת חומרי היחידה לגניזה בארכיון צה"ל. כמו כן התקיימו מפגשי מורשת בכל מרחבי היחידה לפני למעלה מ-250 חיילים וקצינים. צוות המורשת כותב לקטי מורשת שחלקם זוכים לפרסום בטורי המורשת במידעון של עמותת בוגרי 8200 (ש.מ2), ורובם מופצים לכלל חיילי היחידה. הופצו לאחרונה חמישה לקטי מורשת ביחידה שזכו להדים חיוביים.

בימים אלה ירד לדפוס ספר שהינו פרי עבודת מחקר של פרופ' **יגאל שפי** על ההאזנה, כלי מודיעיני רב ערך בצה"ל, על זרועותיו בים ובאוויר ובחטיבות הלוחמות במהלך מלחמת העצמאות. על בסיס זה קמה מסגרת שירות מודיעין 2 (ש.מ2) אשר לימים הפכה ל-8200.

זומל"מ

SAVE THE DATE

אירועים במל"מ בזום

המל"מ ממשיך לקיים את פעילות "זום מל"מ", במסגרתה אנו מקיימים שידורים מקוונים עם מ.ת.ג. בסוגיות הקשורות בסדר יומנו.

מרכזת ומנחה: **יוכי ארליך**.

נא לעקוב אחר השינויים האפשריים בתוכנית:

- **יום ראשון 19.7.2026, שעה: 19:30-18:00**
  כיצד ניתן לנרמל יחסים עם מדינה כושלת? לבנון - בעבר, בהווה, ובעתיד
  מרצה: ד"ר **עידו יהל**
  פוסט דוקטורנט במרכז דיין באוניברסיטת תל אביב. בתחומי המחקר שלו הם הפוליטיקה של סוריה ולבנון.
- **יום ראשון 26.7.26, שעה 19:30-18:00**
  "מודיעין וכוח אווירי -לקחים מהמלחמה הארוכה
  מרצה: תא"ל (מיל') **איתי ברון**, בעבר ראש חטיבת המחקר באמ"ן.

קישור להרצאות בשעה היעודה באתר מ.ת.ג, בתיבה המופיעה בדף האתר מצד שמאל "שידור חי"
https://bit.ly/3sTqOqL

* התוכנית אינה סופית, יש לעקוב אחר עדכונים הנשלחים בעדכונים השבועיים ובאתר העמותה: www.intelligence.org.il

תודותינו

לאהוד שפירא, לאודי ערן, לאופיר דיין, לאייל חולתא, לאמנון סופרין, לאפרים לפיד, לאריק אופיר, לבני מילר, לגדעון מיטשניק, לדויד סימן-טוב, ליואב בן דוד, ליוסי בן ארי, ליוסי מנשרוף, ליוסי קופרווסר, למאיה שליו, למאיר ליטבק, למוטי טולדו, למשה אלעד, לנעם שפירא, לעמוס גלעד, לעמוס נדן, לעמית מור, לפאר לי שחר, לקסה ביינסאי-הרבור, לרקפת פאר, לשאול חורב, לשי הר צבי,ל שלמה גואטה, ולשלמה מופז.

רואים מל"מ

"רואים מל"מ", איגרת המידע של ה-מל"מ, מופצת באינטרנט.
שמרו על קשר - הצטרפו אלינו ומסרו את כתובת הדואר האלקטרוני שלכם!
נשמח לקבל מכם משוב: התייחסויות, תגובות ובקשות.

תודה, **יוכי ארליך**, עורכת "רואים מל"מ"
mlm@intelligence.org.il

בקרו באתר האינטרנט שלנו:
www.intelligence.org.il